

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

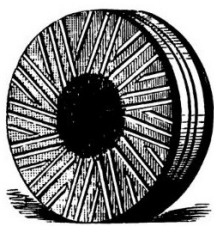
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

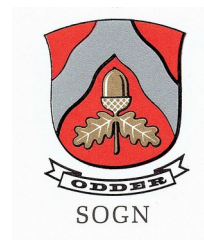
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*Gamle vandmøller ved
Odder Å og dens tilløb.*

*Som fæstegods under Kronen, under
Rathlousdal, eller som Selveje.*

FILLERUP

Lokalhistorisk udgivelse 2020.

Skrevet af Erik V. Jensen

29/07-2020.

Kilder:

Rathlousdal Fæsteprotokol

Rathlousdal Skifteprotokol

Hads Herreds Skøde og Panteprotokoller

Hads Herred – Brandforsikringer/-taksationer 1800-1858.

Diverse folketællinger

Hads Herreds Tingbog 1657-68

Hads Herreds Tingbog 1699-1706

Århus Stifts Årbøger 1943 – Chr. Heilskov

Thorvald Madsen - Fillerup Overmølle - 1953

- Fillerup Nedermølle og dens møllere - 1954

- Skægs Mølle - 1955

Sølvtoj fra Skægs Mølle m.m., Henning Nicolaisen, 2014

Hads Herred før og nu, Kjeld Bønnelycke, 1873

Jyske Byer og deres Mænd, 7. bind, Odder v. A. Eriksen, 1917

Bidrag til Hads Herreds Historie v. Landinspektør A. Eriksen, 1927

Skildringer af Hads Herreds Historie, Thorvald Madsen, 1935-1945

Billede på forsiden er Skægs Mølle ca. år 1900.

Møllebillederne er fra Lokalhistorisk arkiv i Odder.

Gamle vandmøller ved Odder å og dens tilløb, som fæstegods under Kronen, under Rathlousdal, eller som Selveje.

Historisk set har der været vandmøller i mange hundrede år i Odder sogn med forskellige ejere. I 1650 var det lykkedes Kronen at samle og eje stort set alt gods og derved også alle vandmøller i Hads herred.

Hads herred var hårdt ramt i svenskekrigene i 1600-tallet. Først besatte feltmarskal Torstensson Jylland i 1643 til 1645. Så drog den svenske konge, Karl 10. Gustav, i 1657 fra Polen, op gennem Nordtyskland, med sin krigsvante hær og fejede al dansk modstand i hertugdømmerne til side; og op gennem Jylland, hvor de besatte og udplyndrede store områder. Særlig hårdt gik det ud over Hads herred, hvor man i 1658 gik efter de mest velhavende; og hertil hørte jo møllerne, der fik frastjålet deres formuer og smadret deres mølleværk, så de måtte flygte fra hjemmet og lade møllerne stå øde hen.

Østrig, Polen og Brandenburg sendte så en hjælpehær, der fordrev svenskerne fra hertugdømmerne og Jylland, men især polakkerne var mindst lige så slemme, og røvede hvad de kunne finde. Så ved freden i København i 1660 var krigen godt nok slut, men hele landbefolkningen inkl. møllerne var yderst fattige og skulle tilmed nu betale ekstra skat til kongen for at dække hullet i statskassen.

Ved fredsslutningen 1660 blev Skåne afstået til Sverige; herved mistede Rigshofmester Joachim Gersdorff alt sit skånske gods og fik derfor af kongen, til erstatning for det mistede, lige så meget krongods i Hads herred som han havde mistet. (1200 td hartkorn på Samsø og 1900 td i Hads herred – skøde 4/8-1661).

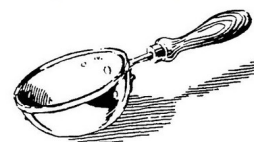
Og da han døde i 1661 blev godset delt ud på hans arvinger (4 sønner og 5 døtre) ved et skifte 1661-74. En af døtrene, Margrethe, gift med Gregorius Rathlou, fik gods (herunder bondebyen Loverstrup) til de senere herregårde Rathlousdal (bygget ca. 1674) og Gersdorfflund.

En anden datter, Sophie Amalie, gift med Jens Rodsten, fik gods til det senere Rodsteens-eje (Hovedstrupgaard og bondebyen Hovedstrup). Efter samling og tilkøb af mere gods blev der lavet skøde på Rodsteensejes gods den 10/5-1674.

Til disse 2 godser tilhørte der 6, måske 7 vandmøller. Da de 6 lå på række langs Odder å med kort afstand imellem dem, og der i perioder var begrænset vandmængde i åen, var det klart at der kunne opstå stridigheder imellem dem. Så tidlig som 2/4-1655 var der en sag i Hads herreds ting mellem Fillerup Over og Neder mølle, der endte med en aftale om afstemning af vandniveau i de 2 møllers damme, med pejlemærker og jævnlig kontakt om vandbehov, som de forskellige fæstere skulle overholde.

I noget af tiden, hvor møllerne blev fæstet, var det bestemt hvilke møller de forskellige godsers bønder skulle bruge (mølleprivilegium), men efter at bønderne senere selv ejede deres gårde, opstod der konkurrence om at være bedst og tiltrække flest mulige kunder.

Når bønderne fik malet deres korn på møllen, betalte de ikke for arbejdet i rede penge, men i korn. Fra 1698 blev det lovbefalet, at alle møllere skulle bruge en kobber-toldkop, som skulle kontrolleres og stemples af myndighederne. Normalt måtte mølleren tage 1/18 af kornet, før det blev malet; og en almindelig toldkop rummede derfor 1/18 skæppe (0,97 liter). Af hver skæppe korn måtte således tages et strøget mål med toldkoppen.

Da bønderne ventede, mens deres korn blev malet, skulle der også være et husrum, hvor de kunne opholde imens. Og da der ikke fandtes nogen kro, var møllen stedet hvor man samledes og blev beværtet med brændevin og fortæring. Og hvis man tog lidt for meget for sig af brændevinen og de gode sager, skete det, at møllersvenden fik besked af mølleren på at tage en ekstra kop som betaling. Møllerne måtte udskænke brændevin, men ikke selv brænde den uden at have privilegie til det. Så det skulle købes i købstæderne.

I 1917 blev det forbudt at tolde. Fra da af skulle der betales "maleløn". Det vil sige, at mølleren skulle have sin betaling i penge efter en forud aftalt takst.

Vandmøllerne ved Fillerup og Rathlousdal var:

1. Fillerup Mølle/Overmølle:

Møllen lå ved Odder å ved Fillerup by og blev ved den nye matrikel i 1844 benævnt matr. 16, Fillerup. Var forhen fæstet under kronen, men fra ca. 1674 fæstegods under Rathlousdal. Måske nævnt allerede i 1487, hvor en Las Hansen skriver, at han fæster en gård og et møllested i Fillerup. Og i 1581 nævnes ved et mageskifte: "Fillerup 1 Mølle beboes af Jens Willatzen", og at han maler toldfrit for hovedgården.

Maleri af Overmøllen fra ca. 1880.

I 1650 var mølleren **Las Møller**, som der ikke vides noget om. Og i Joachim Gersdorff's skøde i 1661 er nævnt **R(asmus?) Michelsen** som møller i Fillerup Overmølle, og ham vides der heller ikke noget om.

Men 22/12-1662 fremlagde **Claus Hansen Møller** i Fillerup følgende vidnesbyrd ved Hads herreds Ting, "at han og Peder Mikkelsen møller i Fillerup og Niels Jørgensen og Jørgen Knudsen møller i Odder sogn, de var i fjendernes tid forjaget fra møllerne og frataget deres formue, og de har med stor nød og besværing fået møllerne i brug igen, og samtlige møllere er så ringe af næring, og nær på hverandre beliggende, så de i forrige tider ikke har kunnet yde mel til mølleskyld efter jordebogen, men i 30 år har været tilladt at give for hver tønne mel 1 sletdaler og så selv holdt møllerne ved magt med sten og stål efter KM (Kongelig Majestæts) brev, og hvis de ikke som tilforn må nyde det for penge, så er det at befrygte, at samme møller bliver snart øde".

Den 6/5-1667 stævnedes ridefoged Michel Lauridsen de to møllere i Fillerup Claus Hansen og Peder Mikkelsen for resterende mølleskyld, og spurgte dem, hvad middel de havde til at betale, om de agtede dem møllen længere at besidde, hvortil de svarede, "at de to små møller ligger så nær sammen, hverandre til skade, og er blevet forarmet, formedelst store og mange skatter, og de selv har bekostet sten, stål og bygning at holde møllerne ved magt, hvorover de er forarmede, og har ingen middel eller formue til førnævnte restants at kan betale, og ej heller findes synderligt gods uden hvis ringe værktøj, de kan have at bruge til møllerværket, og om det skulle fratages dem, så måtte de endelig gå derfra og lade møllerne øde".

Den 8/7-1667 fremlagde Rasmus Jensen Møller et tingsvidne i Hads herreds ret: "Clemend (formentlig fejlskrivning? => Claus) Hansen i over Fillerup mølle gav tilkende, at han for sin alderdom og armodskyld ikke længere kan holde den mølle, han iboer, ved magt, hvorfor han afstår sit fæste med begæring til husbonden Frands Rantzau, at hans svoger Rasmus Jensen samme mølle i besiddelse må bekomme. Det vides ikke hvornår Claus Hansen døde.

Derefter formentlig møllefæste til **Rasmus Jensen Møller** fra 1667? til ?

I Odder Markbog 1683 er nævnt **Jens Sørensen** som møller i Fillerup Overmølle: ham vides der heller ikke meget om. I markbogen er møllen anført "med et overfalds vandhjul på 10 Qvarter (2½ al). Har samme beskaffenhed som den nedre mølle med vand og damsted, men flowet kan generes af denne. Har dårlig søgning af kunder og derfor kun 15 tønner mel i årlig landgilde". Jens Sørensen Møller døde i Fillerup i 1688.

Fra før 1688 var mølleren **Knud Jensen** (en søn?- han blev gift før 1688, er nævnt 3 gange i kirkebogen fra 1688 til 1700 vedr. barns dødsfald); og ved mandtal 1700 angivet at være 64 år gl). Han blev i 1702 gift med Else Rasmusdatter og fik en søn Rasmus i 1704. Var i 1704 stævnet på tinget som vidne i en sag om tyveri af en flintelås (til en bøsse),

herefter vides ikke mere om ham og hvornår han døde.

Næste møller var **Niels Danielsen**. Han var søn af Daniel Nielsen i Fillerup (f.1680) og var ved mandtal 1700 anført som *"tienende Christian Rathlov"*. Blev i 1700 gift med Anne Madsdatter, hvor parret fik en søn Niels. Den 3/2-1713 var *"Niels Danielsen, Møller i Fillerup Mølle, på sin hustru Anne Madsdatters vegne i Voer tingsret for vedstå en arv til hende"*. Hun er formentlig død senere og han gift igen, for i 1717 fik han en datter (d.s.å.), i 1720 Johanne, i 1723 Maren og i 1728 Anne Marie. Niels Møller døde formentlig i 1729.

Fra ca. 1728 fæstede **Knud Engelbrethsen** Overmøllen. Han var født i Oslo i 1701, blev gift 12/9-1726 i Væhr præstegård med Marie Elisabeth Sørensdatter Worsøe, der døde 12/11-1751 (*skifte 23/2-1753*), og fik med hende 14 børn, hvoraf 8 var i live ved hans død (den første, Johanne, blev døbt i Torrild kirke 27/12-1727).

Han giftede sig så igen 20/5-1753 med Catharine Michelsdatter, der døde 12/4-1760 (ingen børn i dette ægteskab). Knud var herredsskriver ved Hads herred fra 9/4-1723 til sin død. Så ud over at styre sin mølle måtte han også arbejde på herredskontoret og han virkede også som organist ved Odder kirke. (som betaling for organiststillingen fik han årligt 10 td korn og 12 læs træ). Ved hans død fandtes både klaver og nodehæfter i hjemmet. Han blev med tiden noget forgældet og måtte i 1756 bruge et pantebrev, han havde fra smeden i Fillerup, til at betale de 2 foregående års gæld af landgilde på 38 Rdl og 8 Sk til Rathlousdal. Efter konens død i 1760 flyttede han til Odder og boede hos datteren Johanne Kirstine Knudsdatter og hendes mand Bent Langberg. Knud Engelbrethsen døde 16/3-1767, 66 år gl, som en skrøbelig mand efter mange ugers sygdom. Og svigersønnen Rasmus Jensen Fensten måtte vikariere som herredsskriver for KE flere gange i de sidste år.

Fæstebrevene fra Rathlousdal er først bevaret fra 1756; så derfor ved vi at den 17/11-1756 fik **Rasmus Jensen Fensten** fæstebrev på møllen (nævnt i Ft.1787, 53 år). Han blev 15/4-1757 gift med Dorthe Sophie Engelbrethsen, der døde 1778, 39 år gl. (*skifte 9/4-1778*); de fik en søn Jens i 1760, Knud i 1767, og en datter Anne Sophie i 1773. Derefter giftede han sig i 1779 med enken Karen Christensdatter. Rasmus var en dygtig og lærd mand og var flere gange udpeget som forsvarer for arrestanter ved straffesager i Hads herredsting.

På grund af svaghed fra Rasmus' side fæstede sønnen **Knud Rasmussen Fensten** møllen den 10/9-1790. Men han døde allerede i 1797 og var da troløvet med en kammerpige på Rathlousdal, Øllegaard Wissing, og havde ingen børn. Rasmus Jensen Fensten døde formentlig i 1798-99, så det var enken **Karen Christensdatter**, der overtog møllefæstet (er nævnt i Ft.1801, 61 år gl).

Den 11/8-1806 blev der udstedt fæstebrev til enkens steddatter **Anne Sophie Møller**, der giftede sig 21/10-1806 med degnen i Gosmer, Rasmus Andersen. Han havde været skoleholder i Fillerup fra 1794 til 1800. Derefter flyttede han til Gosmer og blev degn, og samtidig giftede han sig med en datter af den forrige degn af Gosmer, Bodil Kirstine. Hun døde i 1805 og i 1806 vendte Rasmus så tilbage til Fillerup.

Den 2/7-1808 blev der lavet fæstebrev til **Rasmus Andersen**, der fik lovning på *"èn gang for alle det fornødne eg og bøge tømmer til mølleværkets istandsættelse"*. Drift af et mølleværk var hård belastning for materialerne og krævede en del vedligehold, så møllen har nok trængt til en renovering. Samtidig med at Rasmus blev møller, stoppede han som degn.

I 1810 bad han om en brandforsikring på møllen og takseringen lød på i alt: 3.000 Rdl. Møllehuset var på 6 fag og værket var med 1 vandhjul og 2 kværne, en Rugkværn og en Grubekværn, og værket blev vurderet til 2.000 Rdl. Stuehuset var på 13 fag med murede vægge og loft over alle rum, takseret til 600 Rdl.

Konen Anne Sophie døde i 1828 (*skifte 5/2-1828*), hvor deres eneste, mindreårige søn Rasmus (f. 29/12-1807) mødte frem med værge og lavede arveafkald. (Sønnen, der senere blev kancelliråd, oprettede i 1872 en stiftelse for værdigt trængende i Hads herred, Rasmus Andersen og Hustru's Stiftelse, til minde om hans og hans kones forældre).

Møller Andersen levede herefter som enkemand resten af sin tid. Ved Ft.1840 var han 66 år gl, havde husholderske og 5 mandlige medhjælpere ansat. I møllen boede da også sønnen Rasmus, 33 år, der da var benævnt *"Examinatus Juris"*.

En taksering i 1841 viser at der var sket meget med møllen i de forløbne 31 år. Samme møllehus, men nu med 2 overfalds vandhjul og 3 kværne, en Rug-Sigtekværn, en Brækkværn og en Pillekværn; så der var nok god gang i forretningen. Møllehus med mølleværk var sat til 2.000 Rbd. Og stuehuset var øget til 19 fag med gulv i de 8 fag, men i samme materialer, og der var opført flere andre bygninger. I alt var takseringen på 4.160 Rbd. I 1845 blev møllen og bygninger gentakseret, men fastholdt på samme værdi, 4.160 Rbd. Ved opkrævning af krigsskat i 1850 var møller Andersen den største skatteyder blandt møllerne i Odder og måtte give 5 Rbd, hvor de andre møllere slap med 1 Rbd, så han må have været ret velstående. Rasmus Andersen frasagde sig fæstebrevet 17/10-1853; han var da 78 år gl og drev møllen med en betjent og kun en medhjælper. Så måske var det da blevet lidt småt med produktionen. Rasmus Andersen døde 14/6-1854.

Den 6/11-1854 fik møller **Søren Jensen** fra Fillerup Neder Mølle også fæstebrev på Overmøllen (fæstede nu begge møller). Ved en synsforretning blev alle bygninger vurderet til at være i middelmådig stand og i stuehuset, med 3 stuer og 3 kamre, var der kun 2 af stuerne, der havde trægulve. Men møllehuset var i god stand og mølleværket med 2 Malekværne og 1 Pillekværn med Rhinske sten var i brugelig stand uden mangler.

I 1856 blev møllen gentakseret, men fastholdt på samme værdi, 4.160 Rbd og Søren Jensen fortsatte tilsyneladende produktionen på møllen i mange år uden ændringer.

I begyndelsen af 1870'erne faldt kornproduktionen i Danmark kraftigt i takt med at importen af billigere udenlandske melprodukter voksede, og denne konkurrence-situation har muligvis været medvirkende til at Søren Jensen i november 1880 installerede et savværk i tilknytning til Overmøllen, efter aftale med godsejeren, der lovede at overtage det ved fæstestop.

På grund af Søren's alder overtog stedsønnen **Jochum Otto Jacobsen** omkring 1885 produktionen på møllen sammen med Neder mølle, mens Søren beholdt fæstebrevene.

Ifølge avisnotits udbrod der brand på Overmøllen natten den 5/10-1893 og ifølge møller Jacobsen nedbrændte den stråttækte møllebygning sammen med en del korn, mens det lykkedes at holde ilden borte fra de øvrige bygninger.

Møllen blev ikke siden genopbygget som mølle. Og den 24/11-1904 opsagde Søren Jensen sine 2 møllefæster, men var først ude af dem i 1906. Møllen var i sin seneste levetid kun savværk og blev nedrevet i 1920'erne; og i 1955 var ingen bygninger tilbage på stedet.

Ved åen var der ved Overmøllen en opstemning af vandet på 1,2 m som kommunen i 2018 fjernede for at forbedre vandgennemløb og fiskepassage i åen.

****

2. Fillerup Neder mølle:

Møllen lå ved Odder å ved Fillerup, lige øst for Overmøllen og var ved den nye matrikel i 1844 benævnt matr. 17, Fillerup. Var forhen fæstet under kronen, men blev ca. 1674 fæstegods under Rathlousdal.

Fra før 1620 hed mølleren **Michel Jensen**. Han var gift med Johanne Jensdatter, der døde i 1622 (*skifte 9/12-1622*), med hvem han fik børnene Jens, Rasmus, Peder og Karen. Derefter giftede han sig med Berete Sørensdatter. Han var nævnt i skøde 1661 og blev stævnet ved tingsretten 1663 af sønnen Rasmus og datteren Karen angående arv efter moderen. (Michel Jensen døde formentlig i 1665).

Fra før 1658 var sønnen **Peder Michelsen** møller på Neder mølle og var gift med Maren Nielsdatter. Den 19/11-1666 stævnede han sin moder Berete Sørensdatter for et voldeligt overfald på hans kone. Moderen levede på ophold ved dem og opførte sig af og til fuldkommen "balstyrisk". Hvornår Peder Møller og hans kone døde vides ikke.

I Odder Markbog 1683 er **Niels Nielsen** (svoger?) anført som møller. I markbogen er møllen anført med "*tvende Ofuer Falds Querne huilche Vandhiul Er 3 allen høye*". Den ene malede mel, den anden malt og gryn. Vandtilførslen skete fra forskellige kildespring i skoven og kunne kun drive et værk af gangen; så når den ene kværn malede, stod den anden stille. Og begge holdt helt stille om sommeren ved langvarig tørke. Landgilden var 20 tønner mel. Søgningen kunne være ringe, for som man skriver: "*Eftersom der Liger fem Mølle drift ved Hindanden saa den Ene fortager den anden sin Nering*".

Odder kirkebog er ikke ført før 1655 og i tiden 1668-78, men Niels Nielsen fik bl. a. sønnerne Daniel og Niels og døtrene Kirsten og Karen (i 1680). Hans kone døde i 1689, og han selv døde i 1696. Måske overtog hans søn Daniel Nielsen (f.1651) derefter møllefæstet (var dog gårdmand i Fillerup ved mandtallet år 1700).

Ved mandtallet år 1700 hed mølleren på Neder mølle også **Niels Nielsen** og var angivet til 24 år, gift 1699 med Anne Nielsdatter af Skægs mølle og havde en søn Niels på 4 uger (døde 1701); Niels var søn af forrige fæster Niels Nielsen; lavede 16/8-1700 arveafkald på konens vegne og fik samtidig arveafkald af 2 søstre på arv efter faderen og moderen.

Niels Nielsen døde 1700, hvorefter enken **Anne Nielsdatter** overtog møllefæstet. Og den 6/2 1702 stævnedes ridefoged Jørgen Christensen på husbond Frederik Carl Rathlous vegne enken Anne Nielsdatter i Neder Fillerup mølle for dom angående "*hvis, hun har ladet hugge i hendes damsted og have ved møllen, og synsmænd afhjemlede syn på stubbene, som nyligt var hugget, men hvem, der havde gjort det, vidste de ikke*". Samtidig stævnedes han "*Anne Nielsdatter i neder Fillerup mølle for syn på møllen og taksering af hvis brøstfældighed, som derpå kan findes*".

Hvor længe Anne Nielsdatter havde møllefæstet vides ikke. Men hun blev tilsyneladende ikke gift igen og har måske beholdt det indtil Hans Mortensen kom til. (Der er i kirkebogen i 1703 nævnt en Anders Møller og i 1706-08 en Poul Møller, der fik børn i Fillerup, men der vides ikke mere om dem).

Fillerup Neder mølle
ca. 1910.

Fra ca. 1711 var mølleren **Hans Mortensen** fra Ondrup (f.1676). Han skriver i december 1742 i et brev til amtmanden vedr. fritagelse for at holde dragonheste, at "*han i de første 10 år han har beboet møllen, ikke har haft Vogne og Bæster, men af højst fornødenhed, siden han blev gift, har han holdt 2 Bæster, men til deres underholdning har han ikke andet end det lidet der kan avles på hans 3 fkr hartkorn*".

Han var single den første tid på møllen, men har nok savnet lidt selskab. For i Odders kirkebog under Public Absolverede er anført: "*1719 d 6 p Pascha blef Johanne Nielsdatter af Odder public absolveret, udlagde til Barnefader Hans Mortensen i Fillerup Mølle*". Og i samme kirkebog står der under døbte "*1719 2 p Trin 2 uægte Børn Voldborg Jensdatter af Rude og Johanne Nielsdatter af Odder*". Ikke andet, ingen navne eller noget. Hun har formentlig tjent på møllen, men ikke været et kone-emne, og så har han betalt sig fra barnet.

Hans blev først gift ca 1721 med Helvig Christensdatter Svenstrup og de fik 6 børn, 10/4-1722 Maren, i 1723 Hans, i 1727 Christian Martinus, i 1728 Edel Marie, i 1732 Ane Cathrine, og i 1733 Dorthé Sophie.

Fra ca. 1715 var han ridefoged ved Rathlousdal og han viste stor interesse for lokalsamfundet, da han i 1724 oprettede den første almueskole under Rathlousdal i Fillerup.

Hans døde 1/4-1744, 68 år gl (*skifte 21/11-1747*). Skiftet er meget omfangsrigt og viser tydeligt, at han var stenrig og pengeudlåner i den helt store stil til alle samfundslag. Selv godsejeren på Rodsteenseje lånte penge af ham og selv Christian Rathlou på Rathlousdal; da hans eneste datter skulle giftes, lånte han 2.000 Rdl af Hans Mortensen til at holde

bryllup for. Men Hans sørgede altid for at få pant som sikkerhed, ved små lån ofte guld og sølv genstande. Summen af udlånte penge var ved skiftet 6.989 Rdl, et meget stort beløb på den tid og derudover var der mange værdigenstande i boet, taget som pant.

Hans Mortensen havde gået i Latinskole som barn og i boet efter ham var en bogsamling på over 50 bøger, på dansk, tysk, latinsk og fransk, så han har været en meget dannet person. Fra 1744 havde enken **Helvig Christensdatter Svenstrup** så møllefæstet frem til ca. 1752 (døde i 1767, 72 år gl).

Ca. 1750 giftede **Søren Themstrup**, der var kammertjener på Rathlousdal, sig med Ane Cathrine Hansdatter, en datter af Hans Mortensen, og blev herefter næste fæster på Neder Mølle. Men han var kun møller i en forholdsvis kort periode og døde 22/3-1763.

Fra 1764 var mølleren **Johan Hendrich Jensen Bierager** (f.1735). Han var søn af kromand Jens Sørensen Bierager i Odder kro, arbejdede ved møllen og blev i 23/11-1764 gift med enken Ane Cathrine Hansdatter, og de fik en søn Hans Severin i 1768 og en datter Helvig i 1772. Johan afgav fæstet i 1776 og døde i 1777, 42 år gl. (*skifte 19/12-1777*).

Corfitz Skøtz fik fæstebrev 22/8-1776, da han lavede aftægtskontrakt med Johan Bierager og kone. Han var selv gift med Anne Munch på Rodsteenseje. Det var dog kun for en kort fornøjelse han var møller, for han opsagde fæstet året efter, 12/8-1777, og fratrådte Michelsdag (29/9) 1777.

Derefter blev **Søren Michelsen** møller i Neder Mølle (nævnt Ft.1787, 40 år). Han blev gift med Kirsten Sørensdatter af Fensten 12/12-1777 i Gosmer kirke, og de fik en søn i 1778 (d.1781), Mette i 1781, Søren i 1783 (d.s.å.), Michel i 1784, Jens i 1788 og Marie Elisabeth i 1790. Søren Michelsen døde i 1798, 51 år gl (*skifte 17/4-1798*). Derefter overtog enken **Kirsten Sørensdatter** (nævnt Ft.1801, 50 år) møllefæstet frem til 1810.

Den 28/12-1810 fik Søren Michelsens søn, **Jens Sørensen**, fæstebrev på Neder Mølle, nu også kaldet "Graa Mølle". Han blev gift 8/5-1811 med Anne Hansdatter fra Pedersminde. Efter overtagelsen tegnede han en brandforsikring på møllen for egen regning, da det åbenbart ikke havde været skik før hen.

Takseringen lød da på: 5.300 Rdl i alt. Møllehuset var på 6 fag og værket var med 1 vandhjul, 2 kværne, Rugkværn og Maltkværn, det hele vurderet til 2.000 Rdl. Stuehuset var på 14 fag med loft over alle rum og bagerovn, takseret til 1.500 Rdl.

Jens Sørensen døde i 1821, 34 år gl (*skifte 14/11-1821*); og ved at han ægtede enken Ane Hansdatter den 30/11-1821, fik **Knud Rasmussen** af Ondrup den 13/9-1822 fæstebrev til møllen. Han var kun møller i kort tid, for han døde i 1826 (*skifte 29/6-1826*) og ham vides der ikke meget om.

Næste møller på Neder mølle var **Jochum Otte Christiansen**, som 16/3-1827 giftede sig med enken Ane Hansdatter, der da havde fået en datter, Ane Knudsdatter. Enken døde i 1827 (*skifte 24/10-1827*); derefter giftede Jochum sig 28/10-1828 med Maren Pedersdatter, der også døde tidligt (i 1832), og de havde da fået en datter Johanne. Jochum blev 7/12-1832 gift med Ane Pedersdatter, 24 år, og de fik Peder i 1833 og Christian Schrøder i 1837. Jochum Otte var nævnt i Ft.1834, 42 år, og han døde i 1839, 47 år gl (*skifte 21/8-1839*).

Så fik **Niels Jacobsen** 24/9-1840 fæstebrev på møllen (nævnt Ft.1840, 29 år), da han 14/2-1840 havde giftet sig med JOC's enke Ane Pedersdatter og de fik en søn Jochum i 1840 og Niels i 1843. Niels Jacobsen var både skomager og musikanter før han blev møller. Under ham skete der en kraftig forbedring af møllen med et nybygget møllehus og nye kværne. Af en taksering 22/9-1842 fremgår at møllehuset var på 6 fag, 10 alen dyb i 1 etage, med 2 overfalds vandhjul på $5\frac{3}{4}$ al i diameter og med 3 kværne, 1 Skalkkværn, 1 Brækkkværn og 1 Rugkværn.

Møllehuset med værk var sat til 2.200 Rbd og den totale værdi af mølle og bygninger var 3.710 Rbd; og den var utvivlsomt den mest moderne mølle ved åen på den tid. Men det blev en kort fornøjelse for Niels, for han døde 2/5-1843, 32 år gl (*skifte 28/12-1844*).

Den 31/5-1845 fik møller **Søren Jensen**, fra Tved Mølle, fæstebrev på møllen med jordlod, da han 7/1-1845 havde giftet sig med NJ's enke Ane Pedersdatter. Møllen havde en del jord (hk. 2,2,3,½) og med i fæstet var en standard besætning: 2 heste, 2 vogne, 1 plov og en harve.

Søren gik straks i gang med at ombygge stuehuset og oprette et ekstra mølleværk, en Stampemølle. En forsikrings-taksering i 1847 viste: Stuehus i nord 16 fag, 12½ alen dyb, nu med gulv i 9 fag og 2 fag indrettet til stampemølle. Øvrige bygninger var uforandrede, værdien i alt 4.970 Rbd.

Stuehuset blev løbende udbygget og forbedret og det samme gjaldt de øvrige bygninger, så ved en taksering i 1856 var den samlede værdi steget til 5.800 Rbd.

Det gamle mølleprivilegie blev ophævet ved lov i 1852, med virkning fra 1862, så der nu var fri konkurrence, også med vindmøllerne. Men Søren Jensen var dygtig og klarede sig godt, og melet fra Fillerup mølle var kendt for at være blandt det bedste, der fandtes.

Ved Ft.1860 var Søren Jensen angivet til 43 år, hans kone Ane Pedersdatter til 51 år og de boede på møllen med deres 3 døtre, Mette Marie, Johanne og Jensine Cathrine og stedsønnen Christian Christiansen.

Oprindelig fik bønderne malet deres eget korn ved møllerne, men i slutningen af 1800-tallet var det industrielt mølteri med maling af mel til industribrug der vandt frem, og mange af de gamle møller kunne ikke klare sig i konkurrencen og måtte lukke ned.

Men Søren Jensen tog kampen op og i januar 1874 byggede han et nyt kornmagasin, som godsejeren lovede at overtage, når fæstet stoppede. Og november 1880 byggede han ny vognport og svinestald, samt installerede en ny fransk kværn (særlig velegnet til maling af hvedemel) med sigte og tilbehør, og også her lovede godsejeren at købe den ved fæstestop. Og Søren leverede nu mel som grossist til både Århus og Horsens, og han var godt rustet til konkurrencen.

Søren Jensen virkede som møller i mange år, men i 1885 var han 68 år og stedsønnen **Jochum Otto Jacobsen** overtog da produktionen på møllen (annoncerede juli 1886 efter en møllersvend). Ved Ft.1890 benævnt Møller, 49 år og gift med Johanne Nielsen. Ved Ft.1901 i Fillerup (matr. 16 og 17) var han benævnt "Enkemand, Møller og Jordbruger".

Søren Jensen havde købt en parcel over for møllen og bygget et hus, hvori han og konen flyttede ind. Ved Ft.1890 og Ft.1901 var Søren anført som "Partikulier" i et hus (matr. 4g) i Fillerup med konen Ane Pedersdatter, der døde senere på året i 1901. Søren Jensen op-sagde skriftligt sine møllefæster ved Rathlousdal i 1904; det trak dog ud og han måtte have sagfører på, inden de ophørte i 1906. Ved Ft.1906 i Fillerup (matr. 4f) var han anført som "Rentier". (Søren døde 4/5-1910, 93 år gl).

Ved Ft.1906 i Fillerup (matr. 35b) var Jochum Otto stadig angivet som "Møller, 63 år og enkemand", men havde vel ikke rigtig interesse for møllet mere.

Derefter tog **Georg Hansen** over som møller. Han var født 14/7-1882 og var ved Ft.1906 møllersvend ved sin far på Gylling mølle. Han fik fæstebrev på Neder Mølle 31/3-1910 og var da en energisk ung mand på 28 år. Både møllet og bygningerne var nedslidte, men han fik nedslag i landgilden, og ved hårdt arbejde blev møllen bragt i god stand igen.

I 1921 blev stamhuset Rathlousdal opløst og ved den lejlighed købte Georg Hansen møllen for 16.000 kr (fæstebrev udslettet 28/1-1922), og var herefter selvejer. Og i 1922 var han registreret som en af få bilejere i Odder sogn (med nr. X556), så der var god gang i møllet. Møllebygningen blev fornyet og nye maskiner anskaffet, så han bl.a. også kunne sigte soyabønner, og driften var stadig godt kørende (helt frem til 1950'erne).

Ved Ft.1925 var han gift med Nielsine Christiane Kramer og havde da 5 børn; heriblandt en søn **Erik Hansen**, født 1922, der senere (efter 1954) blev møller på Neder Mølle.

Møllet er nu ophørt, men bygningen findes stadig. Den nuværende ejer **Ove Thomsen** købte møllen i 1966 og da blev der stadig valset byg og havre til heste, fortæller han (det ophørte ca. 1971). Ifølge avisnotits fik han i 2019 lyst til at vise hvordan møllen havde fungeret og anskaffede sig et vandhjul (2,2 m i diameter og 1 m bred) fra Polen, således at man nu kan se vandhjulet fungere igen.

Ved Neder mølle var der en opstemning af vandet på 2,0 m som kommunen i 2018 fjer-

nede for at forbedre vandgennemløb og fiskepassage. Der findes dog fortsat en mølledam og en mindre opstemning, som er bevaret.

****

3. Loverstrup mølle:

Møllen var beliggende ved Odder å, formentlig der hvor Rathlousdals bygninger nu er. Den var fæstegods under Kronen, men formentlig nedbrudt ca. 1674 da Rathlousdal blev bygget. I 1611 og 1650 er nævnt mølleren **Christen Olesen**, der da betalte 7½ td i mølleskyld, men der vides ikke mere om ham.

I 16/2-1657 stævnedes møller **Søren Eskesen** ved tinget en Morten Christensen fra Hovedstrup for vold mod hans kone, i en strid om stolepladser i kirken. Hertil havde han "et vidne der mindes op til 28 år, vidnede, at så længe havde Maren Sørensdatter i Loverstrup mølle haft sit stolestade uden iring og tvist". Når hun havde boet der så længe, har hun formentlig været gift med Christen Olesen, hvorefter Søren har ægtet enken efter hans død. Konen Maren døde senere på året 1657, hvorefter Søren giftede sig igen med en Ellen Sørensdatter fra Ondrup og fik en datter Karen i 1658.

Den 8/12-1662 vidnede Søren Eskesen i Loverstrup mølle ved tinget, "at han er så fattig, at han ikke formår at udgive al sin mølleskyld, formedelst han af fjenderne og polakkerne blev udplyndret slået pint og forjaget ganske fra møllen, hvorover han mistede sin søgning og møllen blev ruineret".

Ved tinget 19/9-1664 blev der fremlagt syn på Loverstrup mølles brøstfældighed. Og Søren Eskesen fik tilbudt, "at dersom han ville sætte kaution og love for sig at færdiggøre samme mølles bræk og brøstfældighed og yde deraf mølleskyld skat, så kan han beholde den".

Dertil svarede Søren Eskesen, "at møllen var meget forfalden, der han kom dertil, som er med synsvidne at bevise, og der han havde førlighed, ville og kunne have gjort den færdig, da kunne han intet dertil af skoven få udvist, og fjendetiden påkom, så polakkerne fordrev ham og fordærvede møllen, og tilmed har han været højere mølleskyld pålagt end de andre møller, og han er nu både forarmet og skrøbelig, og kan hverken hjælpe sig selv eller møllen, men begærer sin øvrigheds nåde for Guds og sin arme hustru og børns skyld, som må gå derfra i største armod og elendighed".

14/11-1664 var han af kongens foged stævnet for dom, "og tiltalte ham for samme mølles brøstfældighed, som beløber sig til 93 sletdaler, om han ikke bør betale den, samt 1/2 års resterende mølleskyld, og fremlagde et tingsvidne 19/9, og så blev Søren Eskesen fremrøbt 3 gange, men ingen fremkom, men naboer berettede, at Søren Eskesen med hustru og børn er gået bort fra møllen, hvorefter der blev afsagt dom: Søren Eskesen bør betale forskrevne brøstfældighed og mølleskyld inden 15 dage".

Af fremlagt tingsvidne 17/5-1665 fremgår det at Søren Eskesen møller, "som i den onde tid boede i Loverstrup mølle og blev i fjendetiden og af polakkerne ruineret og forødt og fordrevet, har siden har været syg og skrøbelig og måtte flytte derfra af armod, og med hustru og børn sidder i et lidet udskudshus i Fillerup og er ganske forarmet, så han ikke har gods for en marks værd til nogen restants eller udgift". Søren døde i 1666 og hans kone i 1667.

Den 4/11-1664 lavede **Rasmus Christensen** af Skablund kontrakt med kronen ved ridefoged Mikkel Lauridsen om at overtage møllen og det blev bekræftet 23/3-1665. Den 17/5-1665 blev lavet nyt syn på møllen, hvor møllen da stod øde. Men derefter skete tilsyneladende ikke mere.

Den 15/10-1666 lavede lensmanden så kontrakt med **Niels Knudsen** af Thaarning om fæste af møllen. Og 6/5-1667 skriver ridefogeden "at Loverstrup mølle har nu været øde i 3 år, så der ingen matrikelskat deraf har været at bekomme". Den 29/7-1667 blev Niels Knudsen i Loverstrup mølle derudover tildelt et stykke eng, som lå i Randlev. Niels fik en datter i møllen i 1667 og virkede formentlig som møller på stedet ind til ca. 1674, hvor møllen blev nedbrudt, da den lå i vejen da Rathlousdal Hovedgård blev bygget.

****

4. Neder Loverstrup mølle / Skægs mølle:

Var beliggende ved Odder å mellem Rathlousdal og Odder, og ved den nye matrikel i 1844 benævnt matr. 2, Rathlousdal. Den var forhen fæstegods under Kronen og i 1571 og 1582

nævnt i Åkærs Jordebog med **Bartolomeus Michelsen** som bruger, men var fra ca. 1674 fæstegods under Rathlousdal.

Møllen omtaltes 1607 som "Loestrup" mølle i anledning af møllerens klage til Kronen over for høj landgilde, som derefter blev nedsat. Året efter beretter møllersken **Karen Knuds-datter**, "at møllen er meget brøstfældig og dæmningen brudt ud". Lensmanden skal derfor lade møllen istandsætte med tømmer, men kongen (Christian 4.) vil ikke høre noget om eftergivelse af landgilden. Så måske har hun forladt møllen i armod.

Skjægs mølle ca. 1900

I 1611 hed mølleren **Rasmus Skæg**, og har formentlig givet navn til møllen, men ellers vides ikke noget om ham. I 1650 var mølleren **Jørgen Mortensen** og ham vides der heller ikke meget om, udover at han havde fæstet møllen i en del år og fik sønnerne Rasmus og Niels.

Fra før 1658 var sønnen **Niels Jørgensen Skæg** møller. Gift før 1662 med Maren Rasmusdatter, for i 1662 lavede han et arveafkald på konens vegne. Ved et tingsvidne 19/9-1664, "hvor synsmænd afhjemlede syn på neder Loverstrup mølles brøstfældighed", svarede "Niels Jørgensen i neder Loverstrup mølle, at han gerne ville bygge og gøre bekostning på samme bygfældighed af yderste formue, om ham må udvises og bekomme (træ) af skoven". Niels Jørgensen døde i 1679. Af et arveafkald i 1700 fremgår at han fik mange børn, Else (f.1665), Maren (f.1667,d.1680), Jørgen og Rasmus (f.1668), Søren, Bodil, Kirsten og Anne.

Fra 1679 var det enken **Maren Rasmusdatter**, der havde møllefæste. Nævnt i Odder Markbog 1683, hvor der står at møllen var med et overfalds vandhjul, 5 alen i diameter, og en kværn, der var ret slidt. Meget svingende vandtilførsel fra kildespring i skoven, uden mølledam og med et ringe kundeunderlag, da den lå i midten mellem 5 vandmøller. Årlig landgilde var 20 tønder mel. Maren Rasmusdatter døde i år 1700, begravet 8/9-1700.

Fra 1699 var sønnen **Jørgen Nielsen Skæg** møller (f. i møllen 1668). Ved mandtallet år 1700 angivet til 36 år. Han blev gift i 1700 med Karen Nielsdatter fra Fillerup Neder mølle (d.1739, 51 år) og de fik 2 sønner og 3 døtre (bl. a. i 1701 Maren, i 1702 Niels, i 1704 Karen (d.s.å.) og i 1706 Karen).

Han var meget velhavende og ejede flere gårde, bl.a. gården Skovgaard i Hornborg sogn, og var også kendt som pengeudlåner i stor stil. Jørgen Skæg døde 9/8-1739, 71 år gl. Parret var ved skiftet (4/8-1740) overmåde velstående, med et bo på over 13.394 Rdl i formue med en del sølv-artefakter, skeer og bægre, og der var da kun sønnen Niels Jørgensen og en afdød datters 2 børn i live til at arve. (En gravsten over ham og hustruen blev fundet ved Skjægs mølles ombygning i 1890 og indsat i møllehusets gavl).

Fra 1740 var fæsteren af møllen **Gerth Madsen Brøndsted**, der havde været livtjener og forvalter på Rathlousdal i 27 år. Han giftede sig 20/5-1740 i Blegind kirke med Anne Sophie Sørens datter Worsøe, og fik 3 sønner, Christian i 1742, Gerth Ditlef i 1743 og Søren i 1745. Gerth døde allerede 6/5-1746 (skifte 24/5-1746); skiftet blev foretaget af Hans Hansen og viste at han ikke var særlig velhavende ved sin død (ca. 400 Rdl).

Fra 1746 var mølleren på Skægs mølle så **Hans Hansen**, f. 1/10-1723, en søn af den stenrige Hans Mortensen i Fillerup Neder mølle. Han giftede sig 12/10-1746 med enken Anne Sophie Worsøe, der døde 1767 (*skifte 6/10-1767*), og fik med hende i 1747 en datter, Hedvig Johanne (død 1748), en søn Hans i 1749, og i 1752 en datter Dorthe Sophie. Den 2/6-1769 giftede han sig så med Sidsel Elisabeth Jordhøj Svenstrup, og de fik 8 børn, i 1770 Laurits, i 1771 Gert Ditlev, i 1773 Ancher Svenstrup (d.1774), i 1776 Hans Christian, i 1777 Øllegaard Charlotte, i 1781 Joachim Otto, i 1781 Peter Severin og i 1783 Anne Sophie.

Hans Hansen Møller blev efter faderens død i 1744 ridefoged og fuldmægtig ved Rathlousdal, blev Exam. Jur. den 14. juni 1762 og fra 30. maj 1781 herredsskriver i Hads herred. (Nævnt i Ft.1787, 64 år gl). Han døde den 27/10-1796, 73 år gl.

Fra 1796 havde enken **Sidsel Elisabeth Jordhøj** møllen i fæste fra Rathlousdal (nævnt i Ft.1801,55 år) med hjælp af sønnen Hans Christian. Hun døde i 1815, 70 år gl, og boede da ved sin datter på Tyrrestrupgaard.

Fra ca. 1812 var fæsteren møller **Peter Kjørboe** fra Taarning mølle ved Christiansfeld, der var gift med Marie Sønnichsen. I 1813 tegnede han en brandforsikring af mølle og bygninger, der da blev vurderet til 3.300 Rdl i alt. Det var en lille slidt mølle han havde overtaget, værket var med 1 vandhjul og 1 kværn i et 3 fags møllehus, der blev vurderet til 700 Rdl. Stuehuset var på 22 fag, men også ret primitivt uden loft og gulve i stuer og værelser, takseret til 1.100 Rdl.

I 1820 byggede han så et nyt 4 fags møllehus, grundmuret med tegltag og 2 kværne, 1 Bræk- og 1 Pillekværn. Den 6/4-1826 nedbrændte møllehuset, men blev hurtigt genopbygget, stort set i samme tilstand (nu vurderet til 1.000 Rbd).

Med Peter Kjørboe havde man fået en dygtig og driftig mand, der forstod at tjene penge. Han blev hurtigt ret velhavende, således at han i 1829 på auktion kunne købe en speciel og ret dyr kommode med royalt tilhørsforhold, som fik sin plads i møllens stuehus. Over årene byggede han nye bygninger og moderniserede mølleværket til at rumme både Rugkværn og Sigtekværn. Samt byggede nyt stuehus, hvor rummene havde både lofter og gulve.

Peter Kjørboe var nævnt i Ft.1834 som 56 år gl. I møllen var da 3 børn, Peter August 23 år, Frederikke Vilhelmine 18 år og Friderich Wilhelm 12 år. Peter Kjørboe døde 26/11-1835 (*skifte 25/12-1835*). Sønnen Peter August bestyrede derefter møllen for sin moder Marie Sønnichsen i et stykke tid, inden han overtog den (hun døde 21/3-1851).

P.A. Kjørboe overtog 2/3-1839 gården Christianslund (matr. 27, Odder by) fra sin svigermoder Marie Kirstine Bastrup for 3.000 Rbd. Han var 14/6-1836 blevet gift med Nicoline Hilaria Bastrup (d.1894). (Gården blev i 1842 solgt til C. W. Wittusen for 4.000 Rbd).

Den 24/9-1840 fik kammerråd **Peter August Kjørboe** så fæstebrev på møllen, med tilhørende jord på 1 skp, samt en lod i Fillerup bymark på 3 skp, 3 fkr, 2 alb; Ved en taksering i 1840 var der sket store ting med møllen. Møllehuset var udvidet til 6 fag med 2 overfaldsvandhjul a 5 alen i diameter, 3 kværne, Rugkværn, Sigtekværn og Pillekværn. Og en tilbygning til stuehuset med et ekstra vandhjul og et stampeværk m. 4 køller. Mølleværket blev i alt vurderet til 2.500 Rbd.

I 1842 blev stuehuset nybygget; og i 1846 var værelserne med gipsede lofter, gulve og tapetserede vægge, så den samlede vurdering steg til 6.410 Rbd, og da var man absolut fremme blandt de førende på egnen.

Kjørboe satsede åbenbart også på landbrug, for 25/8-1847 fæstede han af Rathlousdal en gård (matr. 15 i Fillerup, hk: 3,3,2,1¼), hvis bygninger dog kun var i middelmådig stand.

I møllen var der allerede i 1840'erne malet malt og den 15/8-1856 fik Kjørboe fæstebrev

på et nyopført maltgjøreri. Det foregik nu i et nyt 10 fags hus tilbygget stuehuset, med hus og inventar opført til 1.900 Rbd. Så ved en taksering i 1856 blev møllen med bygninger ansat til 10.430 Rbd. - Det var suverænt den højest vurderede mølle ved åen på det tidspunkt.

Ved Ft.1860 var Peter August 50 år og hustruen 45 år, og de havde da 6 børn boende (de havde 9 børn i alt), med egen huslærer. Og ved Ft.1870 og 1880 boede kammerråd Kjørboe stadig på møllen.

Den 19/4-1875 lejede han en jordlod på 1 td, 4 skp, 2 fkr af Rathlousdal. Og 25/1-1882 forpagtede han af Rathlousdal en gård, matr. 14^{a+b} i Fillerup (4 td, 1skp) til landbrug.

P.A. Kjørboe var en driftig mand og var i mange år formand for Odder sogneråd og formand for Hads Herreds Landboforening. Blev i 1880 bestyrer ved Odder Sygehus, og han blev senere Ridder af Dannebrog. Men i hans sidste år mistede han synet og blev næsten blind, og han døde i 1895, 85 år gl (konen død i 1894).

Om de følgende fæstere/ejere vides: Ved Ft.1890 var det **Niels Israelsen**, 55 år, der forpagtede Skægs Mølle med hustruen Johanne Margrethe 46 år, og havde en møllersvend ansat. Og P.A. Kjørboe boede da hos dem. (Samme år var det man fandt den store mindesten over møller Jørgen Nielsen Skæg og hustru). Israelsen fratrådte forpagtningen i 1900 med en stor auktion den 27/10 over inventar og ejendele og var ved Ft.1901 anført som "Rentier".

Ved Ft.1901 var det en ugift **Hans Peter Emil Finderup**, 27 år, født i Grønbæk sogn, der forpagtede Skægs Mølle; tilgået Odder fra Ans i år 1900 og boende sammen med sin mor, Oline Finderup, og de havde en møllersvend ansat.

Ved Ft.1906 og 1911 var det enken Oline Finderup der boede på Skægs mølle sammen med sin ugifte søn **Henrik Finderup**, som mølleforpagter. Han boede der også i Ft.1916, 44 år og stadig ugift, og havde en møllersvend og en møllekusk ansat. (Ved Ft.1925 var han bosat i Grønbæk sogn ved Viborg og anført som Købmand).

Ved Ft.1921 var det **Marinus Madsen**, 35 år, gift med Inger Marie Ditlevsen fra Odder og tilgået 1917 fra Kalundborg, der var den næste møller på Skægs mølle. Han flyttede dog ret hurtigt derefter og var ved Ft.1925 møller i Rosmus sogn i Randers amt.

Ved Ft.1925 var mølleren på Skægs mølle en **Jacob Venø Pommerencke**, 45 år gl og gift med Augusta Terndrup, 40 år, fra Venø sogn, Ringkøbing amt.

Ved Ft.1930 var Skægs mølle beboet af dommerfuldmægtig Georg Naage, fra København. Og møllevirksomheden ser da ud til at være stoppet, for Skægs mølle var kun nævnt som møllevirksomhed i Kraks Vejviser frem til og med 1927.

Alt tyder på at Skægs mølle ikke kunne klare sig i konkurrence med det industrielt fremstillede mel, og at de havde forsømt at specialisere sig i nogle særlige, markante produkter.

I 1960 var bygningerne der stadig, men mølledriften var stoppet, og selve møllehuset blev nedrevet i 1963. Andre bygninger blev brugt til landbrug.

Ved Skægs mølle var der en opstemning af vandet på 2,5 m, som i 2018 blev fjernet af kommunen for at forbedre vandgennemløb og fiskepas-sage i åen.

*****

Vandmøllerne under Rathlousdal var i mange år bopæle for markante og betydende personligheder, der har sat sit præg på Odder sogn gennem tiderne, men nu er der kun historien tilbage om dem. Og det har nok været en "givtig" forretning at være møller i sin tid, mølleejerne var som oftest meget velhavende; men det har også været et farligt og meget usundt arbejdsmiljø med meget støv i luften i arbejdslokalerne og mange møllere opnåede ikke at blive ret gamle.

Resultat af brandforsikrings-vurderings-pågældende år for mølleri og samtlige bygninger på matriklen:

Forsikrings.taksering:	<u>År 1808-13</u>	<u>År 1845: 26-27/5</u>	<u>År 1856: 28/2</u>	<u>År 1867-</u>
Fillerup Over mølle	Tot. 3.000 rd /mølleri 2.000 rd 2 kværne-1 hjul	Tot. 4.160 rbd /mølleri 2.000 rbd 3 kværne-2 hjul	Tot. 4.160 rbd /mølleri 2.000 rbd 3 kværne-2 hjul	Tot. 2.200 rbd /mølleri 550 rbd Stampeværk
Fillerup Neder mølle	Tot. 5.300 rd /mølleri 2.000 2 kværne-1 hjul	Tot. 3.710 rbd /mølleri 2.200 rbd 3 kværne-2 hjul	Tot. 5.370 rbd /mølleri 2.200 rbd 3 kværne-2 hjul +stampeværk	
Skægs mølle	Tot. 3.300 rd /mølleri 700 rd 1 kværn-1 hjul	Tot. 5.830 rbd /mølleri 2.500 rbd 3 kværne-2 O-hjul +stampeværk	Tot. 10.430 rbd /mølleri 3.200 rbd 3 kværne-2 O-hjul +stampeværk + malt	
Over-/Sandager mølle	Tot. 6.500 rd /mølleri 3.200 rd 3 kværne-2 hjul	Tot. 6.400 rbd /mølleri 2.300 rbd	Tot. 8.420 rbd /mølleri 3.100 rbd 4 kværne-2 O-hjul	
Odder Neder mølle	Tot. 5.240 rd /mølleri 1.400 rd 2 kværne-1 hjul	Tot. 3.130 rbd /mølleri 1.300 rbd 3 kværne-1U-hjul	Tot. 6.960 rbd /mølleri 4.330 rbd 3 kværne-1U-hjul	
Odder Stampemølle	Tot. 2.500 rd /mølleri 1.200 rd 2 stampere	Tot. 1.500 rbd /mølleri 400 rbd Stampeværk	?	

Mølle-takseringer 1800-1858 (noteret som skrevet):

Fillerup Overmølle.

Taks. 604 – 10/9-1810: Odder Sogn, Fillerup By - Fillerup Overmølle tilhørende Kammerherre Holstein og beboes af Fæster **Rasmus Andersen** og af denne forlangt assureret. -

- a, Møllen i Øster og Vester med Enderne 6 Fag 9½ Alen dyb 5 Alen høj 15 Alen lang, bygget af Eege under Fyrre Overtømmer, murede Vægge og Straaetække, indrettet med 2de Qværne, 1 Rugqværn og 1 Grubeqværn, med Tilbehør, samt et Vandhiul 3½ Alen i Gennemsnit, taxeret for - 2.000.
- b, Stuehuset i Sønder 18 Fag 9½ Alen dybt, Eege Under og Fyrre Overtømmer, murede Vægge og straaetække, deraf 13 Fag indrettet til 3 Stuer 4 Kamre og Køkken med Loft, Vinduer og Dørre, samt en forsvarlig Skorsteen, de øvrige 5 Fag til Indkiørselsport og Udhuus, taxeret til - 600.
- c, Ladehuus i Øster 9 Fag 9½ Alen dybt, ditto Bygnings Materialier - 250.
- d, Stald og Fæehuus i Nord 11 Fag 7¾ Alen dybt ditto Materialier, deraf er 3 Fag i Vester Ende indrettet til Bryggers med forsvarlig Skorsteen og Bagerovn, taxeret for - 150. - - - - I alt **3.000 Rd.** Forsvarlig mod Ildsfare, Har deel i Byens Brandredskaber og ei før forsikkert.

Taks. 2387 – 31/-1841: Odder Sogn, Over-Møllen i Fillerup hører under Rathlousdal, beboes af Fæster **Rasmus Andersen**, forhen under Hoved N. 12 Li. N.5 forsikkert for 2.160 Rbd befandtes nu saaledes.

- a, Stuehuusbygningen, der ligger i en Vinkel i Vester og Synder, 19 Fag, 9¼ Al dyb, Eege Under Fyr overtømmer, dels murede dels klinede Vægge og Straatag, alt til beboelse med Loft Vinduer og Døre, Køkken samt Skorsteen, Fiellegulv i 8 Fag, taxeret for 710 Rbd Sedler, er - 710.
- b, Møllehuset, med Enderne i Øster og Vester, ibygt den nordre Ende af Stuehuset, 1 Etage høi, 6 Fag, 9¾ Al dyb, Eege Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, Loft over hele huset, Luger og Døre, heri er Værket, som drives af 2 Vandhiul med Overfaldsvand, begge Vandhiul er hver 4 Al i Gennemsnit, den ene af Hiulenes Axler er 9¼ Al lang og 18 Tommer i Giennemsnit, den anden 7 Al lang og 18 Tommer i Giennemsnit.
Værket har 3 Qværne, nemlig en Rug-Sigteqværn, hvis Sten er 8 Qvt. i Diameter, 10½ Tommer tyk, en Brækqværn, hvis Sten er 7 Qvt. i Diameter, 9½ Tommer tyk, en Pilleqværn, Stenen heri er 10 Qvt. i Diameter, 10 Tommer tyk, Vandkarmen bestaaer af Eege og Fyr, og er 10 Al lang, 3 Al bred, og hviler paa 18 stk Egepæle, Topladen ere af Eege og hviler paa 8 stk Egepæle, endvidere Grundlaget, der bestaaer af 30 stk Egepæle, circa 5 Al lange, 10 a 12 Tommer tyk, taxeret for 2.000 Rbd, er - 2.000.
- c, Ladehuus, beliggende i en Vinkel i Sønden og Øster, 15 Fag, 9¾ Al dyb, Eege Under Fyr overtømmer, dels murede dels klinede Vægge, med Gjennemkørselsport, taxeret for 660 Rbd Sedler, er - 660.
- d, det neder Huus, 11 Fag, 8 Al dyb, af samme Materialier som Lit. c, der af er 3 Fag til Bryggers og Baggers med Loft Vinduer og Døre, samt Skorsteen, de øvrige 8 Fag til Heste- og Kostald, taxeret for 400 Rbd Sedler, er - 400.
- e, Et Huus, Norden for Møllen, med Enderne i Øster og Vester, 8 Fag 10½ Al dyb, af de Materialier, til Svinestie og Materialier med Loft over 2 Fag, taxeret for 320 Rbd Sedler, er - 320.
- f, Et do, Vesten for Stuehuset, 3 Fag, 8½ Al dyb, Eege Under Blandings Overtømmer, murede Vægge og Straatag, til Giestestald, taxeret for 70 Rbd Sedler, er - 70. - - - - I alt **4.160 Rbd.**

Taks. 2847 – 27/5-1845: Fillerup Overmølle hører under Rathlousdahl beboes af **Rasmus Andersen** forhen under Hoved N. 12 Li N. 5 i Fillerup, forsikkert for 4.160 Rbd, blev ligeledes ifølge Placaten 27. Novbr 1839 efterseet og befunden at kunne svare til den forsikkrede Sum - - 4.160 Rbd.

Taks. 5410 – 28/2-1856: Fillerup Overmølle der var forsikkert for en Sum paa 4.160 Rbd, fandt Taxations mændene at, efter Syn, at kunde staae til med hensyn til Møllen til den forhen forsikkrede Sum til 2.000 Rd, saaledes blev samtlige Møllens Bygninger staaende for - 4.160 Rbd.

***

Fillerup Neder Mølle.

Taks. 796 – 12/9-1811: Fillerup By, Odder Sogn - En Mølle, Fillerup Neder Mølle, Graae Mølle kaldet, hørende under Ratlewdsdalsgaards Gods beboes af Fæster **Jens Sørensen** som selv har forlangt taxeret og selv svare Brandpenge og imodtager selv Brandhielpen i Ulykkes Tilfælde.

- a, Stuehuset i Nord 14 Fag 9½ Alen viidt, Eege Under og Fyrre Overtømmer, Klinede Vægge og Straaetag, indrettet til 3 Stuer, Køkken og Bryggers med Loft Vinduer og Dørre samt 2 Skorstene og Bagerovn - 1.500.
- b, Lade Stald og Fæehuus i Sønder 16 Fag 9 Alen viidt, Do Matr - 1.000.
- c, Opholdshuus og Møllestald i Vester 10 Fag 7¾ Alen viidt, Ditto Bygnings Materialier, taxeret for - 800.
- d, Møllehuset med Mølleværk Vesten Stuehuset i Sønder og Nord med Enderne, 6 Fag 8¼ Alen viidt, 3½ Alen høit 15½ Alen langt, ditto Bygnings Tømmer som forrige med murede Vægge og Straaetag, indrettet med 2 Qværne, 1 Rugqværn 1 Maltqværn samt Vandhiul 4½ Alen i Gennemsnit, forsikret for-2.000. I alt **5.300 Rd.** Forsvarlig indrettet mod Ildsfare, har Deel i Byens Brand redskaber og ei før forsikkert.

Tax. 2166 – 30/8-1838: En Fæste Mølle til Rathlousdal, Neder Mølle kaldet, beboes af **Jochum Otto Christensen**, forhen under Hoved N. 12, Li. N. 6 forsikkert for 2.010 Rbd hertil befandtes nu et Huus tilbygt, som er bemeldte Fæsters Eiendom.

- a, Huset ligger Østen i Gaarden, med Enderne i Syd og Nord, 10 Fag 9½ Al dyb, Eege Under Blandings overtømmer af forskielligt, klinede Vægge og Straatag, en indmuret Kobberkiedel paa ¾ Td samt Skorsteen og

Bagerov, de 4 Fag skal indrettes til Bryggers, de øvrige 6 Fag til Materialier, taxeret for 300 Rbd Sedler, er - 300. Altsaa staaer Bygningen fra i dag af i alt forsikkret for - - - - - **2.310 Rbd.**

Taks. 2511 - 22/9-1842: Neder Mølle i Fillerup beboes af Fæster til Rathlousdahl, **Niels Jacobsen**, forhen under Hoved N. 12 Li. N.6 forsikkret for 2.310 Rbd befandtes nu saaledes forandret og forbedret.

a, Stuehuset bliver staaende uforandret for - 490.

b, laden bliver ligeledes staaende uforandret for - 320.

c, Opholdshuset ligesaa for - 250.

d, Det gamle Møllehuus, er ei Møllehuus længere, da Mølløværket er borttaget, 6 Fag, 8¼ Al dyb, Ege under, Fyr overtømmer, murede Vægge og Straatag til Materialier, taxeret for 150 Rbd Sedler - 150.

e, Det østre Huus bliver staaende uforandret for - 300.

f, Det ny Møllehuus, Norden for Gaarden i Øster og Vester, 6 Fag 10½ Al dyb, Ege Under Fyr Over tømmer, murede Vægge og Straatag, 1 Etage høi, 15 Al lang med Loft, heri er Mølløværket, som bestaar af 1 Skalkværn, Stenen 10 Quart: i Diameter, 10 tommer tyk, 1 Brækqværn, Stenen 7 Quarterer, 11 Tommer tyk, 1 Ruggqværn, Stenen 2 Al i Diameter og 11 Tommer tyk, disse Kværne drives af 2 Vandhiul, som er 5¾ Al i Diameter i 2de Vandhiuls Axler, den ene 7¼ Alen lang og 18 tommer i Giennemsnit, den anden Axel er 9¼ Al lang og 21 Tommers Giennemsnit, begge Axler ere af Egetræ. Møllen hviler paa 38 stk Egepæle, 4 a 5 Alen lange, 7 a 8 Tommer tyk, Toppladen ere af Eg med 8 stk Egepæle, 4 a 5 Alen lange, 7 a 8 Tommer tyk. Vandkarmen er 19½ Al lang, 2½ Al bred, 1¼ Al høi med 20 stk Egepæle fra 5 til 8 Al lange, 8 a 9 Tommer tykke. Vandkarmen er af Eg og Fyr, taxeret for 2.200, er - 2.200 Rbd. - - - - - I alt **3.710 Rbd.**

Taks. 2846 - 27/5-1845: Fillerup Neder Mølle hører under Rathlousdahl, beboes nu af **Søren Jensen** forhen under Hoved N. 12 Li N. 6 i Fillerup, forsikkret for 3.710 Rbd, efter at Møllens samtlige Bygninger ere gjen-nemgaaede befandtes det at den kunde svare til Forsikkringssummen - - - - - **3.710 Rbd.**

Taks. 2926 - 21/10-1845: Neder Mølle i Fillerup beboes af Fæster til Rathlousdal **Søren Jensen**, forhen under Hoved N. 12 Li. N. 6 forsikkret for 3.710 Rbd fandtes nu saaledes forandret.

Bygningerne fra a til d incl. blive staaende uforandret for - 1.210.

e, det østre Huus 12 Fag 10½ Al dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag til Kostald og Gjennemkjørselsport, taxeret for 450 Rbd - 450.

Litr f bliver staaende for - 2.200. - - - - - I alt **3.860 Rbd.**

Taks. 3013 - 30/9-1846: En Mølle i Fillerup, Neder Mølle, beboes af Fæster til Rathlousdal, **Søren Jensen**, forhen under Hoved N. 12 Li. N. 6, forsikkret for 3.860 Rd fandtes nu saaledes Forandret:

a, Stuehuus i Nord 15 Fag deraf 9 Fag 12½ Alen dyb, og 6 fag 9½ Alen dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, Alt til beboelse med Loft, Vinduer og Dørre, Bryggers, Bagerov, Kjøkken samt Skorsteen; i den vestre Ende 2 Fag skulle indrettes til Stampemølle, Fjellegulv findes i 6 Fag, taxeret til - 1.200 Rbd.

For b til f, bliver Bygningerne staaende for i alt - 3.370 Rbd - - - - - I alt **4.570 Rbd.**

Taks. 3074 - 15/7-1847: Fillerup Neder Mølle beboes af Fæster til Rathlousdahl, **Søren Jensen**, forhen under Hoved N. 12 Li. N.6 forsikkret for 4.570 Rbd:

a, Stuehus i Nord 16 Fag 12½ Alen dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, Alt til beboelse med Loft, Vinduer og Dørre, Bryggers Bagerov, Kjøkken samt 3 Skorsteen, I den vestre Ende 2 Fag indrettet til Stampemølle, Fjellegulv i 9 Fag, taxeret for - 1.600.

De øvrige bygninger fra Litra b til f, inclusive blive staaende for i alt - 3.370. - - - - - I alt **4.970 Rbd.**

Taks. 3509 - 6/8-1851: Fillerup Neder Mølle beboes af Fæster til Rathlousdahl **Søren Jensen**, forhen under Hoved N. 12 Li N. 6 forsikkret for 4.970 Rbd fandtes nu saaledes:

Litr a og b bliver staaende for i alt - 1.920.

c, Det vestre Huus 14 Fag 10 Alen dyb, Blandings Under og Overtømmer, murede Vægge og Straatag, til Svinestie og Gjennemkjørselsport, taxeret til 400 Rbd - 400.

d, Endnu et vestre Huus udgaar.

e og f blive staaende for i alt - 2.650. - - - - - I alt **4.970 Rbd.**

Taks. 5356 - 7/12-1855: Fillerup Neder Mølle beboes af **Søren Jensen** under Hoved N. 12 Li N. 6 forsikkret for 4.970 Rd fandtes nu saaledes:

a, Stuehuset i Nord 16 Fag 12½ Al dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, Alt til Beboelse med Loft, Vinduer og Døre, Kjøkken, Bryggers Bagerov samt 2 Skorstene og Fjellegulv i ? Fag, taxeret til 2.000 Rd - 2.000.

Bygningerne fra b til f bliver staaende for i alt - 3.370 rd. - - - - - I alt **5.370 Rbd.**

Taks. 5411 - 28/2-1856: Fillerup Neder Mølle beboes af samme fæster er forsikkret for under Hoved N. 12 Li N. 6 for 5.370 Rd, fandtes af Taxationsmændene at kunde svare til derpaa satte Vurdering - 5.370 Rbd.

Taks. 5545 - 15/9-1856: Neder Mølle i Fillerup, under Hovedgaard Rathlousdahl, beboes af Fæster **Søren Jensen** under Hoved N. 12 Li N. 6 forsikkret for 5.370 Rd fandtes nu saaledes:

a, Stuehuset bliver taxeret for - 2.000.

b, det søndre Huus 18 Fag 9½ Al dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, til Lade og

Vognport m.m. før hen for 320 Rd, nu taxeret til - 600.
c, nu d, det østre Huus 14 Fag 10½ Al dyb, samme Matteredier til Kostald, før for 450 Rd, nu taxeret til - 600.
f, nu e bliver staaende for - 2.200. - - - - - I alt **5.800 Rbd.**

***

Skægs Mølle.

Taks. 949 – 2/12-1813: Odder Sogn, Odder Skiægs Mølle, hører under Radlovsdahl Gods og beboes af Fæster **Kjørboe**.

- a, Stuehus i Øster 22 Fag 8½ Al dyb, Ege og Fyr tømmer, murede vægge og Straaetag, indrettet til Stuer Kamre Kiøken og Brygers, taxeret for - 1100.
  - b, Møllehus i Øster 3 Fag 8½ Al dybt, do Matr. til En Qværn med tilbehør og Et Vandhiul, taxeret for - 700.
  - c, Ladehus i Vester 16 Fag 9 Al dybt, do med klinede Vægge, taxeret for - 650.
  - d, Stald og Fæhus i Synder 18 Fag 8 Al dybt, do Matr. som c, indrettet i den Væster Ende til Folk Romme med Skorstene, taxeret for - 650.
  - e, Tørve og Matteredierhus i Øster 7 Fag 8½ Al dybt, do Matr: som c, taxeret for - 200.
- Forsvarlig mod Ilds Fahre, har Brand redskaber, ei før Taxeret. - - - - I alt **3.300 rd.**

Taks. 1048 - 1820-27/12 - Odder Sogn Skiægs Mølle. En nye opbygget Mølle tilhører fæster **Møller Kjørboe**.

- a, Møllehuset synder for Møllen og bestaaer af 4 Fag En Etage og bestaaer af Ege under og Elm overtømmer med Murede Vægge og Tægltag, indrettet til En bræk og En Pille Qvern med fuld Tilbehør og Et Vandhiul og Field Gaule, blev taxeret for 1312½ Rdl V reduc. til **1.000 Rdl.** - Forsvarlig mod Ilds Fahre, ei før forsikkret.

Taks. 1408. - 24/7-1826: Odder Sogn - Skiægs Mølle under Rathlousdahl Gods af Fæster **Kjørboe** nydt opbygget det Sted som brændte den 6 Apr 1826,

- a, Møllehuset, Øst og Væst Ender 4 Fag 9½ Al dyb, 4¼ Al høi bestaar af Ege Under Fyr Over tømmer murede Vægge samt Ege Loft og Fyr gauler. En Etage Høi indrettet til en Bræk en Skal Qværn med fast? tilbehør og et Vandhiul, blev taxeret for 1.125 Rbd og 3 S reduc, - **1.000 Rbd.**

Taks. 2364 – 4/4-1840: Skiægs Mølle under Rathlousdahl, forhen under Hoved N. 7 Li N, 65 forsikkret for 3.300 rbd fandtes nu saaledes.

- a, Stuehuset, Vester i Gaarden, 14 Fag, 9 Al dyb, Ege Under, Blandings Overtømmer af Eg og Fyr, deels murede med brændte deels med raa Steen og Straatag, alt til beboelse med Loft, Vinduer og Døre, Køkken samt to Skorstene, Fiellegulv er i 11 Fag, taxeret for 560 rbd ST, er - 560.
- b, Møllehuset bygt i Stuehusets Sønder Ende, 3 Fag, 9 Al dyb, 7¾ Al lang, af samme Materialier som Litr a, Loft over hele Huset, som er 1 Etage høi, med Luger og Døre og Steentag, Værket drives af 1 Vandhiul, som beskyttes af 1 Brædeskuur, Overfaldsvand, Hiulet er 5 Al i Giennemsnit. Axlen er af Eg 7 Al lang og 17 Tommer tyk.
Værket har en Rugqværn og Sigteqværn, hvis Steen er 8 Qvarter og to Tommer i Diameter og 6¼ Tommer tyk. Grundlaget er af Kampesteen, VandKarmen af Eg og Fyr 17 Al lang, 2½ Al bred og 1½ Al høi, Derunder 20 Egepæle circa 5 Al lang og 8 Tommer tyk, Topladet er af Eg 2½ Al, 8 Tommer tyk med 8 Egepæle omtrent 4½ Al lang og 8 Tommer tyk, taxeret for 550 rbd ST er - 550.
- c, Det østre Huus 12 Fag, 9¾ Al dyb, Ege Under, Blandings Overtømmer af Eg og Fyr, deels murede deels klinede Vægge og Straatag, til Lade, taxeret for 360 rbd ST, er - 360.
- d, Det nordre Huus 17 Fag, 8½ Al dyb, af samme Materialier som Litr c, 6 Fag til beboelse med Loft, Vinduer og Døre samt Skorsteen, de øvrige 11 Fag til Heste og Kostald samt Giennem Kiørselsport, taxeret for 470 rbd ST, er - 470.
- e, Et Huus, norden for Gaarden, 7 Fag, 8½ Al dyb, Ege Under Blandings Overtømmer af Fyr og El, klinede Vægge og Straatag, til Tørv og Materialier, taxeret for 70 rbd ST, er - 70.
- f, Et Tverhuus, ibygt Stuehusets vestre Side, 2 Fag, 6¼ Al dyb, Ege Under, Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, med Loft, Vinduer og Døre til Spisekammer, taxeret for 80 rbd ST, er - 80. - I alt **2.090 Rbd.**

Taks. 2381 – 28/9-1840: Odder Sogn, Skiægs Mølle, hører under Rathlousdahl, forhen under Hoved N. 7, Li N. 65 forsikkret for 2.090 Rbd, befandtes nu saaledes.

- a, Stuehuus i Vester, bliver staaende uforandret for - 560.
- b, Møllehuset, Sønden for Stuehuset og Aaen, 6 Fag 9 Al dyb, Ege Under Fyr overtømmer, murede Vægge og Steentag, Loft over hele Huset, som er 1 Etage Huus, med Overfaldsvand, hver af Hiulene er 5 Al i Giennemsnit, Axlerne af Eeg, den ene af 7 Al lang, 17 Tommer tyk, den anden 9½ Al lang og af samme Tykkelse. Værket har 3 Qværne, nemlig en Rugqværn, en Maltqværn og en Pilleqværn, Grundlaget bestaaer af Egepæle og Kampesteen, Vandkarmen af Eg og Fyr med derunder nedrammede Egepæle, Topladet er af Eeg med derunder nedrammede Egepæle, taxeret for 2.500 Rbd Sedler, er - 2.500.
- c, d og e, samt f bliver staaende uforandret for i alt - 980. - - - - I alt **4.040 Rbd.**

Taks. 2396 – 5/4-1841: Odder Sogn, Skiægs Mølle, hører under Rathlousdahl, beboes af **Møller Kjørboe**, forhen under Hoved N. 7, Li. N. 65, forsikkret for 4.040 Rbd, befandtes nu saaledes.

- a, Stuehuset, Vester i Gaarden, 17 Fag 9½ Al dyb, Ege og Fyr overtømmer, deels murede deels klinede Vægge og Straatag, alt til beboelse med Loft, Vinduer og Dørre, Køkken, Bryggers, 3 Skorstene, samt Bagerovn, Fiel gulv i 11 Fag, taxeret for 760 Rbd Sedler, er - 760.
- b, Møllehuset, Sønden for Stuehuset og Aaen, bliver staaende uforandret for - 2500.
- c, Lade i Øster, 12 Fag 9½ Al dybt, af samme Materialier som Litr. a, taxeret for 420 Rbd Sedler, er - 420.

d, det nordre Huus, 14 Fag 8½ Al dyb, af samme Materialier som Litr. a og c, til Heste- og Kostald, taxeret for 420 Rbd Sedler, er - 420.

e, Tørv og Materialhuus i Nord befandtes nedbrudt. -

f, Et Tverhuus, ibygt Stuehusets Vestre Side, 2 Fag, 10 al dyb, Ege Under Blandings Overtømmer, deels murede deels klinede Vægge, Taget af Steen og Straae, der af det halve til Spisekammer og den anden halve Deel til Stampværk, bestaaende af 4 Køller med tilhørende Stampstang, en Ege Axel og Vandhiul, taxeret for 140 Rbd Sedler, er - 140. - - - - - I alt **4.240 Rbd.**

Taks. 2501 – 30/7-1842: Skiægs Mølle hører under Stamhuset Rathlousdahl, beboes af **Hr Kiørboe**, forhen under Hoved N. 7 Li N. 65, forsikkret for 4.240 Rbd, befandtes nu saaledes forandret og forbedret.

Bygningerne Litr a og b blive staaende uforandrede for i alt - 3260.

c, det østre Huus, forsikkret for 420 Rbd, befandtes tilbygt 6 Fag, 9½ Al dyb, Ege Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, til Hestestald og Svinestie, taxeret for 210 Rbd Sedler, er - 210 = 630.

d, Et nyt Stuehuus i nord, 13 Fag, 14 Al dyb, Ege Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, alt til beboelse med Loft, Vinduer og Døre, Køkken, 2 Skorstene, Fiellegulv i 9 Fag, taxeret for 1.820 rbd Sedler, er - 1.820.

e, Et Tverhuus, ibygt vestre Side af Litr a, bliver staaende for i alt - 140. - - - I alt **5.850 Rbd.**

Det anmærkes, at foranførte i dag under Litr d, assurerede ny Stuehuusbygning, blev af Hr Kiørboe anmeldt at være hans Eiendom. -

Taks. 2610 – 30/8-1843: Skjægs Mølle eies af Hr. Kammerherre Holstein Rathlou, beboes af **Hr. Møller Kiørboe**, forhen under Hoved N. 7, Li N. 65 forsikkret for 5.850 Rbd, befandtes nu saaledes forandret.

a, Det vestre Huus, 21 Fag, 3¾ Al dyb, Ege Under Blandings Overtømmer af Eg og Fyr, murede Vægge og Straatag, 3 Fag er indrettet til beboelse med Loft over 17 Fag, Vinduer og Dørre, Kiøken og 2 Skorsteen, de øvrige 18 Fag til Karlekammer, Bryggers og Vognremisse, og deraf 2 Fag indrettet til Stampemølle med et Vandhiul med Axel og 4 Stampekøller, taxeret for 740 Rbd Sedler, er - 740.

Bygningerne Litr b, c, Een Tilbygning, Litra d og f bliver staaende uforandret for i alt- 5.090.- I alt **5.830 Rbd.**

Taks. 2844 – 26/5-1845: En Mølle, Skiægs Mølle kaldet, hører under Rathlousdahl, beboes af **Møller Kiørboe** forhen under Hoved N. 7 Li N. 65, assureret for 5.830 Rbd, blev ifølge Placaten 27. November 1839 efter-seet, og fandtes ligeledes efter at have gennemgaaet Alt, at kunne svare til den Forsikkringssum: 5.830 Rbd.

Taks. 2967 – 31/7-1846: Skiægs Mølle, hører under Rathlousdahl, beboes af **Hr Kiørboe** forhen under Hoved N. 7b Li N. 65 forsikkret for 5.830 Rbd fandtes nu saaledes forandret.

a, og b bliver staaende for i alt - 3240.

c, det østre Huus forsikkret for 630 Rbd fandtes i den østre Side en Tilbygning bestaaende af 6½ Fag 10 Alen dyb, Eg Under Blandings Overtømmer, murede Vægge og Straatag til Kostald, taxeret til 830 Rbd. - 830.

d, Stuehuset i Nord 13 Fag 14 Alen dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, Alt til beboelse med Loft, Vinduer og Dørre, Kjøkken samt 2 Skorsteen, 8 Fag med gibsede Lofter, samt tapeetserede Vægge og Fjellegulv i 9 Fag, taxeret til 2.200 Rbd - 2.200.

f, nu e, bliver staaende for 140 Rbd - 140. - - - - - I alt **6.410 Rbd.**

Taks. 3584 – 30/12-1851: Skiægs Mølle beboes af fæster under Rathlousdahl **Kiørboe**, forhen under Hoved N. 7, Li N. 65 forsikkret for 6.410 Rbd, befandtes nu saaledes.

a, Det vestre Huus bliver Staaende for 740 Rbd - 740.

b, Møllehuset med der værende Mølleværk 6 Fag 10 Al dyb, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Tegtag, i Grunden befindes Værket og en Sigte, paa Loftet 3 Qværne. I den nordre Side af Møllehuset befindes 2 Vandhjul med Overfaldsvand og over sig et Vindingeværk Huus med Straatag, og blev saaledes tilsammen taxeret til 3.200 Rbd - 3.200.

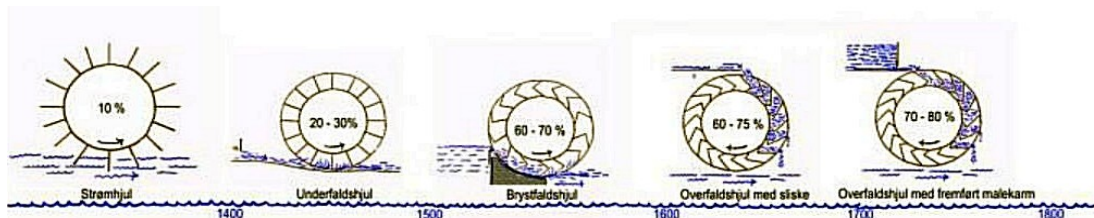
c, det østre Huus bliver staaende for 830 Rbd, men 2 Fag tilbygget i den østre Side bestaaende af Ege Tømmer, murede Vægge og Straatag og bør saaledes hele Huset forsikkret for 890 Rbd - 890.

d, Stuehuset i Nord 13 Fag, Eg Under Fyr Overtømmer, murede Vægge og Straatag, alt til beboelse med Loft, Vinduer og Dørre, Kjøkken samt 2 Skorsteen, Værelserne ere gibsede, betruken og malede samt Fjellegulv, tilligemed en Tilbygning i den Nordre Side vester Ende 2 Fag samme Materialier, indrettet til Melkstue, i det Hus, taxeret til 2.700 Rbd - 2.700.

e, nedbrudt og udgaar med 140 Rbd. - - - - - I alt **7.530 Rbd.**

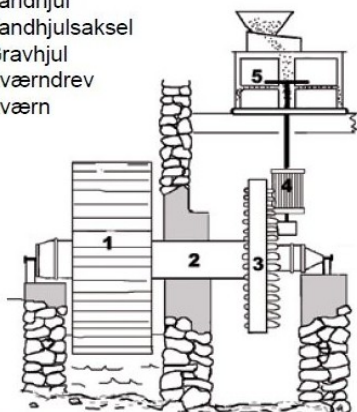
Taks. 5412 – 28/2-1856: Skiægs Mølle beboes af Fæster **Kjørboe** under Hoved N. 7 N 65, blev ligesom forrige Mølle staaende hermed i samtlige Bygninger til - - - - - **10.430 Rbd.**

Typer af vandhjul:

Vandmølle med ét gear

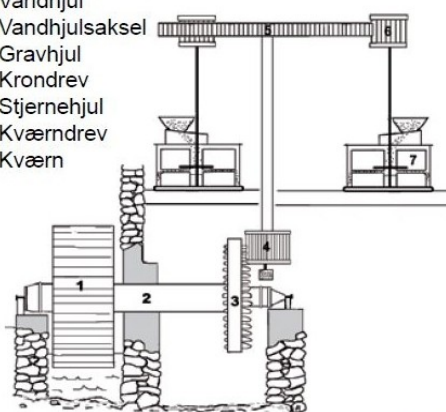
1. Vandhjul
2. Vandhjulsaksel
3. Gravhjul
4. Kværndrev
5. Kværn

Ved hjælp af stjernehjulet kan flere kværne kobles på vandhjulet, og hastigheden opgeares to gange. Indført i Danmark sidst i 1700-tallet.

Vandmølle med to gear og stjernehjul

1. Vandhjul
2. Vandhjulsaksel
3. Gravhjul
4. Krondrev
5. Stjernehjul
6. Kværndrev
7. Kværn

Ved hjælp af stjernehjulet kan flere kværne kobles på vandhjulet, og hastigheden opgeares to gange. Indført i Danmark sidst i 1700-tallet.

Illustrationer fra "Møllehistorisk Samling", Hadsund.

Rathlousdals vandmøller 1874.

